

«РЕВОЛЮЦІЯ ТРАМПА» ... НА ФОНІ ЗАХОДУ СВІТ-СИСТЕМИ

100 днів Трампа, «які труснули світ» багато хто вважає цілою революцією. Справді, радикально змінилися внутрішньополітичний режим, економічна політика та зовнішньополітичні пріоритети США. Є навіть версія, що Д. Трамп – це своєрідний американський Хомейні, який повертає, подібно до ісламського старця, «заблукале» суспільство до його початкових фундаментальних цінностей. Принаймні вже піднявся глобальний переполох. Життя покаже до яких саме результатів приведе ця «революція».

Мета даного дослідження полягає в тому, щоб розглянути феномен «трампівської революції» в контексті того ланцюга революцій, який пронизує всю історію світ-системи з моменту її зародження і до теперішнього часу.

Якщо наслідувати методологію І. Валлерстайна [1], світ-система виникла на межі XVI ст. і дожила до першої чверті XXI століття. Вона, як і всі явища живої природи, підпорядкована циклам зародження, розвитку, досягнення апогею та занепаду. Докладніший аналіз цієї проблеми викладено в авторських статтях, список яких наводиться [2; 3; 4; 5; 6].

Усі етапи п'ятисотлітньої еволюції світ-системи відзначені революціями та світовими війнами. Причому між першими та другими є певний взаємозв'язок. Так на зорі становлення цієї (капіталістичної) світ-системи відбулася Велика Протестантська революція (1517-1546 рр.). Гасло Мартіна Лютера «*Внутрішня віра понад усе!*» визначило зміст фундаментальної духовної реформи. Лютеранство радикально змінило лад соціально-економічного життя Західної Європи. Невипадково Макс Вебер зазначав, що саме протестантизм став духовною основою капіталізму [7].

Внаслідок цієї революції відбулася поляризація європейського суспільства на католицький та протестантський сегменти. Це призвело до першої (у ланцюжку світових війн) Світової війни (1618–1648 рр.), яка увійшла в історію під назвою «Тридцятирічної війни». Подальше становлення світ-системи та утвердження її гегемона було пов'язано з англійською, американською та французькою революціями XVII-XVIII століть. Англійська революція, яка відома також як Англійська громадянська війна (1639-1660 рр.) здійснила перехід Англії від монархії до республіки. Американська революція

(1765-1783 рр.) розпочалася як визвольне повстання британських колоній Північної Америки проти британського панування. Велика французька революція (1789-1799 рр.) стала найбільшою трансформацією соціальної та політичної системи Франції, еталоном для наслідування багатьма «гарячими головами» майбутнього. Ці революції супроводжувалися цілою низкою локальних воєн і військових сутичок, які, зрештою, вилилися ще одну Світову війну (серію наполеонівських завоювальницьких походів і воєн з 1803 по 1814).

Підсумком всіх цих подій стало самоствердження Великобританії як світ-системного гегемона та формування західноєвропейського «ядра» світ-системи. Була також позначена напівпериферія, що складалася з країн Східної Європи та Північної Америки, та периферія у складі Індії, країн Близького Сходу, Південної Америки, Африки, Південно-Східної Азії.

Революції 1830-х і кінця 1840-х років, а також друга американська революція озаглавлена як «Війна Півночі та Півдня», (антирабовласницька буржуазна революція) значною мірою модернізували «ядро» світ системи і привели систему у відповідність до результатів Промислової революції першої чверті XIX століття. Все це знову ж таки супроводжувалося великими і малими війнами, найбільш помітною з яких була Франко-Пруська війна 1870-1871 років. Ланцюжок всіх цих подій привів до Першої («Великої») світової війни 1914-1918 років у результаті якої знову радикально змінився характер усієї світ-системи.

При цьому Британія як центр світ-системи продовжила своє домінування, але в той же час отримала два потужні удари. З одного боку, відбулися антисистемні революції (Російська соціалістична революція 1917 року, Італійська фашистська революція 1922 року та Німецька націонал-соціалістична революція 1933 року). З іншого боку, британській світ-системній гегемонії у наростаючому темпі почала загрожувати економічна і політична міць Сполучених Штатів. Ці та супутні їм фактори призвели до нової Світової війни (1939-1945).

За підсумками Другої світової війни Британія втратила свою гегемонію, Британська імперія впала, а роль гегемона та центру світ-системного процесу взяли на себе США. Водночас різко посилювався тиск антисистемних рухів на світ-економіку та капіталістичну світ-систему. Сформувався антисистемний блок, що складається із Радянського Союзу та країн Східної Європи. На Далекому Сході дедалі більшу активність став проявляти комуністичний Китай.

Наприкінці 60-х XX ст. виник ще один антисистемний рух, а саме, «молодіжна революція» чи рух «нових лівих», явище, яке І. Валлерстайн поспішив охрестити «новою світовою революцією». Однак Захід і, перш за все, американський світ-системний центр, зуміли асимілювати та перетворити цей рух у внутрішній драйвер своєї системної модифікації.

Отримавши «щеплення» «нового лівого» руху (який був однаково негативно налаштований як до олігархічного капіталізму, так і до авторитарного соціалізму) американоцентрична світ-система отримала новий імпульс у розвитку. Водночас, країни радянського блоку закрилися наглухо «залізною завісою» від цих новацій.

З цього моменту американоцентрична світ-система переходить у контрнаступ. Вона бере на озброєння ту саму революційну риторичку, яку тривалий час експлуатувала антисистема ще з Жовтня 1917 р. «Коллективний Захід» (скористаємося штампом нинішніх блогерів), що піднявся духом, розгортає широку ідеологічну атаку. . Починається епоха «оксамитових» та «кольорових» революцій.

У цей же час Китай, який жорстко зупинив просування «кольорових революцій» на свою територію (події на площі Тяньаньмень), переходить до своєї специфічної революційної стратегії. Він прагне поєднати марксистську революційну ідеологію з економічним прагматизмом і опорою на власні цивілізаційні цінності. Більше того, він ставить завдання перехоплення світ-системної ініціативи і висуває себе на роль нового гегемона нової оновленої світ-системи. Такий у китайській уяві сучасний образ «світової революції».

Революція у розумінні сучасного китайського керівництва – це поєднання марксистського антисистемного вчення із досягненнями науково-технічної революції та мобілізацією народів усього незахідного світу на глибоке перетворення глобальних економічних відносин. Це має, на думку китайських лідерів, призвести до ліквідації «піраміди нерівності», яку сформував Захід ще у XVI столітті. У цьому плані дуже показовою є доктрина Сі Цзіньпіна про побудову «глобальної спільноти єдиної долі» [8].

Російське вторгнення в Україну, повстанські вилазки Хамас, Хезболи, хуситів, тощо на Близькому Сході та інші антисистемні військово-політичні акції по всьому світу Китай розглядає як один з компонентів загальної стратегії свого поступу до глобальної гегемонії. Усе це вписується у картину низхідній лінії капіталістичної світ-економіки. Так, принаймні про це свідчить «теорія циклів» М. Кондратьєва та концепція «великих століть» Ф. Броделя. У цьому контексті поразка американських демократів на президентських виборах і так звана фундаменталістська «революція Трампа» стають цілком зрозумілими.

Світ-система відчула наближення до смертельної небезпеки. Вона перейшла до самомобілізації та відкату на класичні основи раннього капіталізму. Центр світ-системи (США) скидає з себе «паразитів неефективного менеджменту» і шукає нові методи адаптації до недружньої реальності. Цей Центр також скидає з себе баласт зовнішньополітичної відповідальності, який вже не в силах утримати. Він зосереджує всю свою увагу і вкладає всю свою енергію у збереження та зміцнення світ-системного «ядра» (США + найближче оточення).

Висновки. Перед Д. Трампом стоїть нелегке завдання. Він розуміє, що знищити Китай, як глобального конкурента та джерело революційної ломки існуючої світ-системи, вже не є можливим. Залишається лише шанс побудови бі-секторальної, бі-півкульної моделі глобальної економіки та глобального політичного простору. У цьому просторі будуть змушені співіснувати та співфункціонувати дві роздільні світ-системи – американо - та китаєцентрична. Цілком логічно припустити, що в проміжку між цими центрами формуватиметься «прокладка» у вигляді напівпериферійних країн, однаково залежних як від китайського Сходу, так і американського Заходу. Чи вийде така

конструкція і чи залишиться напівпериферія у статусі «прокладки», який їй відведено «головними гравцями»; чи не перекине ця напівпериферія всю гру? Це покажуть найближчі десятиліття. А поки ми бачимо, що «революція Трампа» пробуксовує.

Список використаних джерел:

1. Wallerstein, I. (2004) World-System Analysis. An Introduction. Durham and London: Duke University Press. 111 p.
2. Popkov, V., Hamid, F. (2023) The World-System Dynamics and the Realities of Our Time. *Міжнародні та політичні дослідження*. Вип. 36. С. 177-187. URL : <http://heraldiss.onu.edu.ua/article/view/288718> (дата звернення: 19.12.2024).
3. Popkov, V., Hamid, F. (2023) Russian-Ukrainian war as a subject of world-system analysis. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки*. С. 113-118. URL : <https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/14327> (дата звернення: 19.12.2024).
4. Popkov, V., Hamid, F. (2023) The "Eternal Peace" Conceot As a Subject of World-System Analysis and Chinese Viewpoint. *Політичне життя*. №4. С. 149-155. URL : <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/14895> (дата звернення: 19.12.2024).
5. Popkov, V., Hamid, F. (2024) Війна як феномен світової історії: філософсько-політичний аналіз. *Міжнародні та політичні дослідження*. Вип. 37. С. 109–118. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab4977bd-6db2-4013-8289-da3eedbf6bb/content> (дата звернення: 19.12.2024).
6. Popkov, V., Hamid, F. (2024) The Russian-Ukrainian War AR in the Context of XXI-st Century Wjrlld-System Changes. Experience of I. Wallerstein`s Methodology. *Inter Polis. Міжнародні та політичні дослідження*. Вип. 38. С. 204-213. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/07c72cbb-cbfd-49bd-89c2-5bbc4f51e9b4/content> (дата звернення: 19.12.2024).
7. Вебер, М. (1998) Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого. Київ. 534 с.
8. 20 th CPC National Congress 2022. URL: http://en.cppcc.gov.cn/2022-10/22/c_823413.htm (дата звернення: 19.12.2024).